

Małgorzata Pachowicz
Akademia Nauk Stosowanych w Tarnowie, Tarnów
malgorzata.pachowicz@interia.pl

PROFESOR JANUSZ STRUTYŃSKI (1932–2021). WSPOMNIENIE

Prawie 20 lat temu, 18 listopada 2002 r. w Klubie Convivium w Collegium Novum UJ miało miejsce uroczyste spotkanie zorganizowane z okazji 70 urodzin Profesora Janusza Strutyńskiego. Wzięli w nim udział m.in. rektor UJ prof. Franciszek Ziejka i dziekan Wydziału Filologicznego UJ prof. Halina Kurek oraz licznie zgromadzeni przyjaciele i uczniowie Profesora. Jubilatowi ofiarowano książkę zatytułowaną *Rozmaitości językowe* (Skarżyński, Szpiczakowska 2002), w której znalazły się artykuły autorstwa językoznawców – Jego współpracowników, przyjaciół i wychowanków. Podczas tej uroczystości wzruszony Profesor wypowiedział znamienne słowa – „Nie wiem, kiedy minęło 70 lat. Jeszcze

wczoraj przyjechałem do Krakowa gromadzić materiały do pracy magisterskiej. Jeszcze wczoraj wszystko się zaczęło..., a już się skończyło” (Jubileusz).

Kolejny jubileusz – 90 urodzin Profesora – był planowany na rok 2022. Był..., ale nieubłagany los zdecydował inaczej. Profesor odszedł od nas 23 grudnia 2021 r. (DzP; Odeszli; WP). Nie spotkamy się już z Nim, ale pozostanie On we wspomnie-

niach studentów, nauczycieli akademickich, współpracowników i tych wszystkich osób, z którymi zetknął się w różnych okresach swojego długiego życia.

Mam zaszczyt należeć do uczniów Pana Profesora, najpierw uczęszczałam na prowadzone przez Niego wykłady i ćwiczenia z gramatyki historycznej języka polskiego oraz seminarium magisterskie, a następnie przygotowałam pod Jego kierunkiem i obroniłam pracę magisterską i pracę doktorską. Z tego też względu poproszono mnie o napisanie tekstu przybliżającego Jego osobę. Wspominając Profesora, chciałabym, *pro memoriam*, przypomnieć wybrane aspekty Jego działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej¹.

1. Lwów, czasy dzieciństwa i młodości

Janusz Eugeniusz Strutyński urodził się 15 maja 1932 r. we Lwowie (AUJ). Jego rodzicami byli Władysław i Janina z domu Łapuszek. Jako dziecko i młody chłopiec doświadczył grozy okupacji, najpierw radzieckiej, potem niemieckiej, następnie znów radzieckiej. Naukę w Szkole Podstawowej im. św. Marii Magdaleny we Lwowie² rozpoczął w 1940 r., już po wkroczeniu do Lwowa oddziałów Armii Czerwonej. Kontynuował ją w latach okupacji oraz po wyzwoleniu. W 1947 r. zaczął uczęszczać do ósmej klasy dziesięcioletniej szkoły średniej z polskim językiem wykładowym. Po ukończeniu ósmej klasy był zmuszony przerwać naukę z powodu bardzo trudnych warunków materialnych, ponieważ od 1946 r., po wyjeździe ojca do Polski, pozostawał na wyłącznym utrzymaniu matki. W tych mrocznych czasach biedy i upokorzeń wykonywał ciężką fizyczną pracę, aby zdobyć środki na wykształcenie (w tym czasie nauka w ZSRR nie była bezpłatna) i pomóc matce w utrzymaniu rodziny. W ciągu następnych trzech lat pracował dorywczo jako niewykwalifikowany robotnik m.in. w magazynie z ziemniakami, zimą przy wydobywaniu i dostarczaniu lodu do lodowni, przy oczyszczaniu basenów kąpielowych, przy budowie obiektów sportowych. W 1950 r., kiedy matka otrzymała stałą posadę i warunki materialne rodziny nieco się poprawiły, podjął naukę w dziewiątej klasie ogólnokształcącej szkoły średniej. Równocześnie pracował jako kierownik orkiestry mandolinowej w domu dziecka, a w czasie wakacji, aż do ukończenia szkoły, jako pracownik fizyczny na kortach tenisowych. Po ukończeniu szkoły w 1953 r. i uzyskaniu świadectwa dojrzałości zdał egzaminy wstępne i został przyjęty na I rok studiów na kierunku filologia słowiańska ze specjalizacją literatura i język polski na Wydziale Filologicznym Uni-

1 Szczegółową charakterystykę dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego Profesora zawiera artykuł wstępny Mirosława Skarżyńskiego (2002) w książce *Rozmaitości językowe oraz Laudacja na cześć Profesora Janusza Strutyńskiego* autorstwa Kazimierza Sikory (2011).

2 Zob. Czekański, Kulikowicz-Dutkiewicz 1996. Profesor Strutyński został wymieniony jako absolwent tej szkoły z 1953 r.

wersytetu Lwowskiego, przemianowanego na Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki. W czasie studiów poznał wielu wybitnych uczonych, m.in. Hilariona Świącickiego, Edwarda Woronieckiego i Michała Onyszkiewicza. Studia we Lwowie były dla Profesora Strutyńskiego czasami zdobywania obszernej wiedzy sławistycznej (w zakresie językoznawstwa historycznego i polonistycznego, gramatyki porównawczej języków słowiańskich), stanowiącej solidną podbudowę Jego dalszej kariery naukowej. W czasie studiów Profesor brał czynny udział w pracy Studenckiego Towarzystwa Naukowego, uprawiał sport (podnoszenie ciężarów), był członkiem orkiestry instrumentów ludowych. Od początku studiów otrzymywał stypendium, ponieważ osiągał dobre wyniki w nauce. We Lwowie ukończył trzy i pół roku studiów (siedem semestrów) (ibid.).

Rok 1956 to kolejna przełomowa data w życiu Profesora. Po śmierci Józefa Stalina nastąpiła druga i ostatnia fala tzw. repatriacji, która pozwoliła rodzinie Strutyńskich na opuszczenie ZSRR. 28 grudnia 1956 r. wraz z matką Janusz Strutyński powrócił do Polski i osiedlił się w Krakowie.

2. Kraków, Uniwersytet Jagielloński, działalność naukowa, dydaktyczna i organizacyjna

Po przyjeździe do Krakowa, 19 stycznia 1957 r. Janusz Strutyński podjął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Został przyjęty na drugi semestr III roku studiów w zakresie filologii rosyjskiej. Na Jego prośbę z 23 kwietnia 1957 r. prorektor UJ do spraw nauczania wyraził zgodę na przeniesienie z filologii rosyjskiej (III rok) na II rok filologii polskiej (pod warunkiem uzupełnienia różnic programowych – zdania egzaminów) (ibid.). Studia polonistyczne w latach akademickich 1956/1957–1960/1961, prowadzone według pięcioletniego programu nauczania, kończył egzamin magisterski, który Profesor złożył 28 października 1961 r. Uzyskał tytuł magistra filologii polskiej na podstawie napisanej pod kierunkiem Witolda Taszyckiego pracy pt. *Staropolskie nazwy ptaków*.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów został zatrudniony jako asystent w Katedrze Języka Polskiego. Z kolei w latach 1964–1970, już jako starszy asystent, pracował najpierw w Zakładzie Filologii Staropolskiej, a następnie w Zakładzie Metodyki w Katedrze Języka Polskiego (utworzonym przez Stanisława Jodłowskiego i W. Taszyckiego). W latach 1970–1974 pracował w Zakładzie Metodyki na stanowisku adiunkta. Uczestniczył także w przeznaczonych dla młodych pracowników nauki seminariach prowadzonych przez profesorów W. Taszyckiego, Jerzego Kuryłowicza, Adama Heinza, Tadeusza Milewskiego, pogłębiając wiedzę i umiejętności naukowe.

Stopień doktora nauk humanistycznych Rada Wydziału Filologicznego UJ nadała mgr. Januszowi Strutyńskiemu 18 czerwca 1970 r. na podstawie rozprawy pt. *Polskie nazwy ptaków krajowych*, napisanej (z inspiracji prof. Taszyckiego) pod kierunkiem prof. Ewy Ostrowskiej. Rozprawa została opublikowana w serii „Prace Komisji

Językoznawstwa PAN. Oddział w Krakowie” w 1972 r. i wyróżniona nagrodą Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia w październiku 1973 r.

Stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dziedzinie językoznawstwa Profesor uzyskał 10 czerwca 1980 r. na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *Modele strukturalne przymiotników motywowanych przez nazwy miejscowe w języku polskim*.

1 października 1974 r. Janusz Strutyński rozpoczął pracę w Zakładzie (obecnie Katedrze) Współczesnego Języka Polskiego w Instytucie Filologii Polskiej UJ, najpierw jako adiunkt, potem kolejno docent, profesor nadzwyczajny UJ (od 1 stycznia 1992 r.) i profesor zwyczajny (od 15 listopada 1997 r.).

Zainteresowania naukowe Profesora skupione wokół historii słownictwa, słowotwórstwa, onomastyki znalazły odzwierciedlenie w licznych publikacjach (np. *Polskie nazwy ptaków krajowych* (1972), *Modele strukturalne przymiotników motywowanych przez nazwy miejscowe w języku polskim* (1979), *Urbozoonimia polska* (1996)), które „charakteryzują się jasną narracją, można by powiedzieć – oszczędną, w której nie ma miejsca na ozdobniki stylistyczne, natomiast jest powiedziane tyle, ile potrzeba, aby temat został przedstawiony należycie i wyczerpująco” (Skarżyński 2002: 8–9).

Szczególne miejsce w dorobku naukowym Profesora zajmują publikacje z zakresu dydaktyki. Są to skrypty, podręczniki akademickie (m.in. *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego* (wyd. I – 1974), *Elementy gramatyki historycznej języka polskiego* (wyd. I – 1982)), podręcznik do nauki o języku dla ósmej klasy szkoły podstawowej (*Język polski. Gramatyka i ortografia. Podręcznik dla klasy ósmej szkoły podstawowej* (wyd. I – 1985)) oraz programy poszczególnych przedmiotów językoznawczych dla studiów zaocznych, dla kolegów nauczycielskich, a także informatory dydaktyczne i opublikowane konspekty wykładów dla studentów tych kolegów.

Dokonaniem wyjątkowym, ze względu na ogrom pracy i wysiłku, jest wielotomowe dzieło *Bibliografia dialektologii polskiej*. Profesor był redaktorem i zarazem współautorem poszczególnych tomów tej publikacji wydawanej w latach 1981–2021 (Strutyński 1981, 1986, 1990; Kwaśnicka-Janowicz, Piechnik, Strutyński 2021).

Profesorowi Januszowi Strutyńskiemu powierzano także wiele funkcji, m.in. kierownika Studium Eksternistycznego i Studium Wieczorowego Filologii Polskiej na Wydziale Filologicznym (1978–1992); kierownika Studiów Zaocznych Filologii Polskiej w Instytucie Filologii Polskiej UJ (1984–1996); pełnomocnika dziekana Wydziału Filologicznego ds. Studentów-Cudzoziemców (1969–1979). Profesor był członkiem, sekretarzem technicznym i egzaminatorem w Komisji Rekrutacyjnej na Wydziale Filologicznym (1961–1967); uczestniczył jako członek w pracach Rady Naukowej Instytutu Filologii Polskiej UJ (1974–1977, 1980–1981), Rady Bibliotecznej Instytutu Filologii Polskiej UJ (1971–1973), Komisji ds. Opracowania Programu Studiów w Instytucie Filologii Polskiej, Komisji ds. Finansowania Badań Naukowych

Instytutu Filologii Polskiej, Komisji Wydawniczej Wydziału Filologicznego (1993–1996), Senackiej Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów UJ (1993–2000), ogólnopolskiej Rady Programowej Polonistyki Uniwersyteckiej (1980–1981) (AUJ).

Profesor był członkiem Komisji Językoznawstwa Oddziału PAN w Krakowie, w latach 1966–1979 pełnił w niej funkcję sekretarza technicznego. W latach 1970–1977 był także koordynatorem, a następnie kierownikiem zespołu, który opracowywał *Słownik współczesnych nazwisk polskich*. Przygotował instrukcję redakcyjną tego słownika. Pracował jako wykładowca i egzaminator na kursach doskonalenia zawodowego dla nauczycieli, na studiach podyplomowych w zakresie filologii polskiej w Krakowie i Kielcach, w punkcie konsultacyjnym w Tarnowie oraz na kursach wakacyjnych dla młodzieży polonijnej (ibid.). Był również nauczycielem akademickim w utworzonych po roku 1989 kolegiach nauczycielskich w Krakowie, Krośnie i Przemyślu. Jego wieloletnia praca w Kolegium Nauczycielskim im. prof. Stanisława Pigonia w Krośnie oraz udział w staraniach na rzecz przekształcenia go w Państwową Wyższą Szkołę Zawodową zostały docenione przez władze miasta i ministra edukacji narodowej. Profesorowi powierzono funkcję pierwszego rektora nowej uczelni (w roku akademickim 1999/2000).

W uznaniu zasług dla pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej Profesor Janusz Strutyński wielokrotnie otrzymywał nagrody Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, został także odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2001) oraz uhonorowany medalem „Zasłużony dla Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie” (2011).

3. Człowiek, nauczyciel akademicki, uczony, Mistrz

Profesor Janusz Strutyński to przede wszystkim Człowiek – dobry, szlachetny, skromny, cierpliwy, wyrozumiały, życzliwy. Te cechy łączyły się u Niego z mądrością i odpowiedzialnością uczonego i nauczyciela akademickiego oddanego swojej pracy dydaktycznej i swoim pasjom badawczym. Profesor, obdarzony talentem pedagogicznym, ze swadą tłumaczący studentom zawiłości gramatyki historycznej czy języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, był zawsze doskonale przygotowany do prowadzonych przez siebie wykładów, ćwiczeń, seminariów. Przygotowania wymagał także od studentów; przekazywał im na początku semestru plan ćwiczeń, obejmujący zarówno szczegółowe zagadnienia, które będą omawiane w trakcie zajęć, jak i wykazy podręczników ze wskazanymi w nich rozdziałami odnoszącymi się do analizowanych problemów. W notatkach piszącej te słowa zachował się poniższy maszynopis, plan ćwiczeń z gramatyki historycznej języka polskiego z semestrów zimowego i letniego roku akademickiego 1984/1985. Plan uzupełnia oczywiście spis wymagań egzaminacyjnych.

PLAN CWICZEN Z GRAMATYKI HISTORYCZNEJ JĘZYKA POLSKIEGO

Literatura

A. Podręczniki

1. KlGr = Z. Klemensiewicz, T. Lehr-Spławiński, S. Urbańczyk: Gramatyka historyczna języka polskiego. Warszawa 1955 i wyd. następne.
 2. Kon = H. Konieczna: Charakterystyka fonetyczna języka polskiego. Warszawa 1965.
 3. Kur = Kuraszkiewicz W.: Podstawowe wiadomości z gramatyki historycznej języka polskiego. Warszawa 1970.
 4. Rosp = S. Rospond: Gramatyka historyczna języka polskiego. Warszawa 1971 i wyd. następne.
 5. Stieber = Z. Stieber: Rozwój fonologiczny języka polskiego. Warszawa 1952 i wyd. następne lub: Historyczna i współczesna fonologia języka polskiego. Część I. Rozwój fonologiczny języka polskiego. Warszawa 1966.
- #### B. Teksty
1. S. Vrtel-Wierczyński: Wybór tekstów staropolskich, Czasy najdawniejsze do roku 1543. Wyd. 3. Warszawa 1963.
 2. W. Taszycki: Najdawniejsze zabytki języka Polskiego. Biblioteka Narodowa, Seria I, Nr 104.
 3. W. Taszycki: Wybór tekstów staropolskich XVI-XVIII wieku. Warszawa 1969.

Semestr I. Fonetyka

A. W o k a l i z m

29. X. Charakterystyka prasłowiańskiego systemu wokalicznego. Rozwój jerów na gruncie polskim. Wzdłużenie zastępcze. Rozwój jerów w połączeniu z j. Zjawiska fonetyczne związane z zanikiem jerów. Trzy prasłowiańskie palatalizacje spółgłosek tylnojęzykowych. Polskie zmiękczenie spółgłosek tylnojęzykowych.

KlGr: Rozdz. Fonetyka, § 13, 32.

Kon: s. 81-88.

Kur: Cz. I., s. 75-79.

Stieber: § 7-13.

5. XI. Przegląd lechicki i polski. Geneza oboczności e : a . e : o .
Chronologia zjawiska. Wyrównania analogiczne. Odstępstwa od przeglądu.

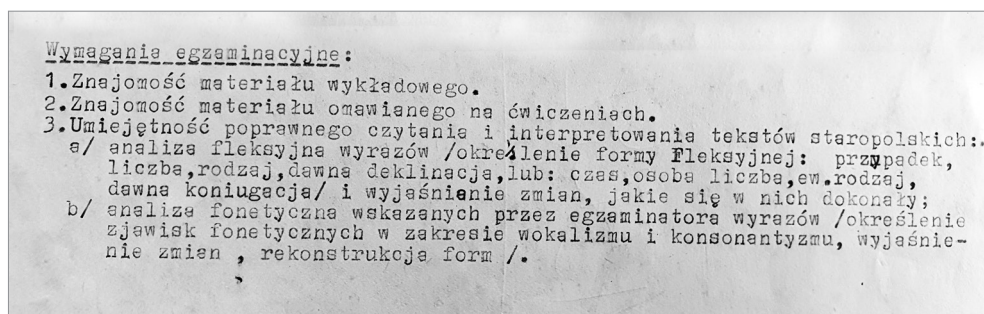
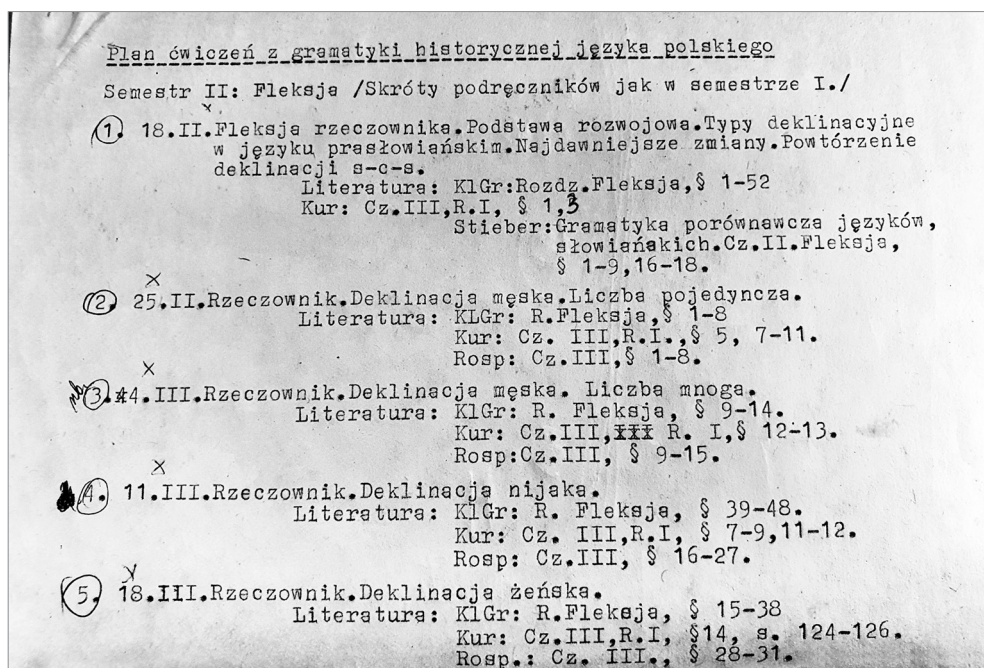
KlGr: Rozdz. Fonetyka, § 21, 22.

Kon: s. 48-62.

Kur: s. 76-83.

Rosp: Cz. I., § 15-22.

Stieber: § 2, 4-7, 16.

Fot. 1. Plan ćwiczeń z gramatyki historycznej języka polskiego (fragmenty). Archiwum własne autorki

Profesor podkreślał, że „gramatyka historyczna jest taką technologią materiału, którym się posługujemy. Cały szereg zjawisk możemy sobie uświadomić tylko na podstawie znajomości historii języka, którym się posługujemy” (Florkowska 2016: 43).

Profesor Strutyński wyprzedzał swoje czasy, opracowując tak naprawdę sylabusy prowadzonych przez siebie przedmiotów. Przygotowywał te materiały dla studentów i przepisywał je na maszynie do pisania – tę umiejętność posiadał w doskonałym stopniu.

Cieszył się uznaniem i szacunkiem studentów, którzy cenili wysoki poziom merytoryczny zajęć, klarowny sposób przekazywania wiedzy, precyzję słowa, umie-

jętność analizy zagadnień gramatycznych z pasją nauczyciela i naukowca, a często także z poczuciem humoru. Jako promotor Profesor Strutyński zawsze mądrze wspierał osoby redagujące pod jego kierunkiem swoje prace licencjackie, magisterskie i doktorskie, inspirując do poszukiwania własnych ścieżek rozwoju, udzielając wskazówek co do prowadzenia samodzielnych badań i możliwości analizy wybranego zagadnienia.

Dydaktyka zajmowała szczególne miejsce w życiu Profesora. Nie dziwi więc, że w pamięci słuchaczy Jego wykładów, uczestników ćwiczeń i seminariów pozostaje jako nauczyciel akademicki o rozległej wiedzy, sprawiedliwy i rzetelny w swoich ocenach, człowiek prawy i rozumiejący innych. Pozostaje niekwestionowanym Autorytetem, Mistrzem – wielkim poprzez swoją skromność i dobroć.

Literatura

- AUJ: Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Teczka personalna prof. dr. hab. Janusza Strutyńskiego*, t. I (brak paginacji, numeracja w obrębie dokumentu).
- CZEKAJOWSKI R., KULIKOWICZ-DUTKIEWICZ T. (oprac. i red.), 1996, *Jubileusz Szkoły 1816–1996. Średnia Szkoła nr 10 – Szkoła im. św. Marii Magdaleny*, Kraków.
- DzP: *Nekrologi i kondolencje z 29 grudnia 2021*, Dziennik Polski, 29 XII 2021, [on-line:] <https://dziennikpolski24.pl/nekrologi/29-12-2021,2,2,cpo,nes,kos.html> (dostęp: 29 XII 2021).
- FLORKOWSKA M. (przyg. i red.), 2016, *Autoportret z Gołębnikiem w tle. Profesorowie krakowskiej polonistyki o sobie*, Kraków.
- JUBILEUSZ: *Jubileusz profesora Janusza Strutyńskiego*, Wyborcza.pl, 19 XI 2002, [on-line:] <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,113555.html?disableRedirects=true> (dostęp: 29 XI 2021).
- KWAŚNICKA-JANOWICZ A., PIECHNIK A., STRUTYŃSKI J. (red.), 2021, *Bibliografia dialektologii polskiej (od roku 1986 do 1995 włącznie wraz z uzupełnieniami za lata poprzednie)*, oprac. A. Czesak et al., Kraków.
- ODESZLI: *Odeszli*, In memoriam – Uniwersytet Jagielloński, [on-line:] https://in-memorial.uj.edu.pl/odeszli?p_p_id=56_INSTANCE_S4au5QFJuYsg&p_p_lifecycle=o&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=1&groupId=10172&articleId=149512511 (dostęp: 3 I 2022).
- SIKORA K., 2011, *Laudacja na cześć Profesora Janusza Strutyńskiego*, [on-line:] <http://archiwum.kpu.krosno.pl/gfx/pwskkrosno/pl/defaultaktualnosci/16/219/1/laudacja.pdf> (dostęp: 20 XI 2021).
- SKARŻYŃSKI M., (red.), 2002, *Kilka słów o Prof. dr. hab. Januszu Strutyńskim*, [w:] M. Skarżyński, M. Szpiczakowska (red.), *Rozmaitości językowe ofiarowane Prof. dr. hab. Januszowi Strutyńskiemu z okazji Jego jubileuszu*, Kraków, s. 7–12.
- STRUTYŃSKI J., 1972, *Polskie nazwy ptaków krajowych*, „Prace Komisji Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. Oddział w Krakowie”, nr 33, Wrocław.
- STRUTYŃSKI J., 1974, *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego*, Kraków.

- STRUTYŃSKI J., 1979, *Modele strukturalne przymiotników motywowanych przez nazwy miejscowe w języku polskim*, „Rozprawy Habilitacyjne Uniwersytetu Jagiellońskiego”, nr 27, Kraków.
- STRUTYŃSKI J. (red.), 1981, *Bibliografia dialektologii polskiej (do roku 1975 włącznie)*, Kraków.
- STRUTYŃSKI J., 1982, *Elementy gramatyki historycznej języka polskiego*, Kraków.
- STRUTYŃSKI J., 1985, *Język polski. Gramatyka i ortografia. Podręcznik dla klasy ósmej szkoły podstawowej*, Warszawa.
- STRUTYŃSKI J. (red.), 1986, *Bibliografia dialektologii polskiej (od roku 1976 do roku 1980 włącznie wraz z uzupełnieniami za lata poprzednie)*, oprac. J. Godyń et al., Kraków.
- STRUTYŃSKI J. (red.), 1990, *Bibliografia dialektologii polskiej (od roku 1981 do roku 1985 włącznie wraz z uzupełnieniami za lata poprzednie)*, oprac. J. Godyń, H. Kurek, J. Strutyński, Kraków.
- STRUTYŃSKI J., 1996, *Urbozonimia polska*, Kraków.
- WP: *Odszedł od nas prof. dr hab. Janusz Strutyński*, Aktualności – Wydział Polonistyki UJ, [on-line:] https://polonistyka.uj.edu.pl/wydzial/aktualnosci/-/journal_content/56_INSTANCE_UOPusOSPHogN/41623/149505196 (dostęp: 3 I 2022).